

היבטים לשוניים בפרשת משפטים עז

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת משפטים בהפטרה ובראשון של תרומה

כא ד וַיִּלְדֶּה-לָּוֹ: געיה ביר"ד ולמ"ד בשווא נע, הקורא נח משבש את המשמעות¹. לָוֹ: הלמ"ד רפויה
כא ו וַרְצֵעַ: יש להשמיע את העי"ן בסוף מילה, הקורא בה"א משבש את המשמעות
כא ח אַם-רָעָה: להקפיד על קריאת העי"ן, שלא יישמע מלשון ראייה. כתיב: לֹא קרי: לָוֹ²
כא ט יִיעֲדָנָה: היר"ד בחירק מלא, אין לבטא שווא במקומו
כא יב יִשְׁמְתִי: הטעם בת"ו מלרע
כא טו וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: ההפסקה העיקרית בטפחא, יש להחיש את קריאת
התיבה וְאִמּוֹ להסמיכה לתיבה שלפניה וכן הדבר בפסוק יד וְכִי-יָזַד אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ לְהַרְגּוֹ
בְּעֶרְמָה וְכֵן הוּא בַּמִּשְׁךְ יִז וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת
כא כה כִּוְיָהּ: הוא"ו בחירק חסר, יר"ד בדגש חזק מנוקדת בקמץ, לא: כְּוִיָּאָה
כא כט שׁוֹרֹ נֶגַח הוּא: דגש חזק בגימ"ל שהוא שם תואר לשור ולא תאור פעולה בעבר שאז הניקוד היה
צריך להיות נר"ן בקמץ וגימ"ל בפתח וללא דגש חזק בגימ"ל: נֶגַח³
כא לא יַעֲשֶׂה לָוֹ: טעם נסוג אחור לעי"ן ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק
כא לג וּנְפַל-שָׁמָּה: געיה בנר"ן
כא לה וְכִי-יִגָּף שׁוֹר-אִישׁ: לפי קורן ותורה קדומה, תיבת וכי-יגף מוטעמת במרכא, ברויאר ואחרים,
בדרגא וכן צריך לקרוא⁴
כב ח עַל-שְׁלֹמֶה: שי"ן שמאלית
כב יט לְאַלֹהִים: הלמ"ד בקמץ, לא בצירי!
כב כא תַּעֲנֹן: יש להקפיד על הדגש בנר"ן, מלשון ענוי וכן הוא הדבר בהמשך
כב כו וְשִׁמְעָתִי: במלרע! הקורא במלעיל משנה משמעות
כג א אַל-תִּשָּׂא: במלעיל
כג ג תִּהְדָּר: הה"א בשווא נח והדל"ת בדגש קל מדין בגד"כפת אחרי שווא נח, אין לקרא 'תִּדָּר'
כג ד אִבְרָהָם: אל"ף בחולם, יר"ד בחירק קטן (חסר) וב"ת בשווא נח, יש לקרא: א – יב – ד
כג ח כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר פְּקָחִים וְיִסְלֹף דְּבָרֵי צַדִּיקִים: להיזהר מהפסוק המקביל דברים טז יט כִּי

¹ הגעיה ביר"ד איננה בכ"י לנינגרד, בעיקר צריכים להזהר כאן מי שאינם מבחינים בין קמץ לפתח.

² בספר תורה קדומה, בחלק הדקדוק מציין המחבר כי בעדה התימנית נוהגים להבדיל בין השניים ע"י הארכה קלה בקריאת לו לעומת לא, שהצליל נחתך ע"י האל"ף. לנו הבחנה זו איננה מוכרת.

³ כבר דננו סביב הנושא של צירוף הטעמים "תלישא קטנה קדמא גרש" (לרב מוכר בשמו המשובש: קדמא ואזלא או אזלא גרש), האם הקדמא קרובה יותר לתלישא או לגרש? ובכן, לפעמים כך ולפעמים כך, במקרה שלנו: שׁוֹרֹ נֶגַח - הוּא.

⁴ על פי כללי משרתי התביר היה ראוי להיות מוטעם במרכא שהרי הברה אחת בלבד מפרידה בין הברת התביר לבין הברת משרתו: וְכִי-יִגָּף שׁוֹר-אִישׁ. עיין בספר טעמי המקרא של ר"מ ברויאר עמ' 92 שיש שלושה עשר חריגים, וכאן אחד מהם. וכבר הבהרנו שמחלוקת בין קורן (היידנהיים) לברויאר אינה בין כוחות שווים. מה גם שהדרגא הוא המקובל והמרכא נראה כהגהה מסברא. גם בתנ"ך ירושלים תשי"ג [העולה בדיוקו על קורן שיצא לאור כעשר שנים אחריו] בדרגא.

הַשָּׁחַד יִעֲוֹל עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים

כג טו כִּי-בֹו יֵצֵאת מִמַּצָּרִים: הַטַּפְחָא בְּתִיבָה כִּי-בֹו

כג טז בְּאַסְפָּךְ: הַאֲלֹף בְּקִמְץ קֶטֶן וְהַפֿ"א דְּגוּשָׁה

כג כ וְלִהְבִּיאָךְ: וַאֲ"ו בְּשׁוּוֹא נֶעַ, גְּעִיָּה בְּלִמָּ"ד בִּפְתַּח, הַעֲמָדָה קֶלָה בְּבִ"ת בְּגִלְל הַמוֹנַח. יֵשׁ לִקְרָא: וְלִ-הֶבִי-אָךְ

כג כא אֶל-תִּמְרָ בֹו: טַעַם מוֹנַח בְּמ"ם, אֵין הוּא נִסּוּג אַחֲזֹר לְתִ"ו

כג כג וְהִבִּיאָךְ: גְּעִיָּה מִתַּחַת לֹוא"ו הַמּוֹרָה עַל הַעֲמָדָה קֶלָה וּמֵאִפְשֵׁר הַגִּיָּה נִכּוֹנָה שֶׁל הַה"א הַחֲטוּפָה לִמְנוּעַ הַבִּלְעָתָה. וְהִכְחָדְתִּיו: הַכֿ"ף בְּשׁוּוֹא נַח עַל אֵף הַקּוּשִׁי בְּקִרְיַאת הַחִ"ת שְׁלֹאֲחִרְיָה, הַתִּיבָה מוֹטַעֲמַת בְּטַעַם סוֹ"פ לֹלָא מִשְׁרָתִים אוֹ מִפְסִיקִים לִפְנֵיָה וְאֵין לְהֵאֲרִיךְ בַּה"א כֵּאִילוּ מוֹטַעֲמַת בְּטַפְחָא

כג כד תַּעֲבִידִם: תִּ"ו בְּקִמְץ גְּדוֹל, הַעִ"ן בְּקִמְץ קֶטֶן

כג כה וְהִסְרָתִי: בְּמִלְרַע, גְּעִיָּה בּוֹא"ו לִמְנוּעַ הַבִּלְעָת הַה"א

כג כז וְהִמָּתִי: וַאֲ"ו בְּשׁוּוֹא נֶעַ (אֵין לִקְרָא שֵׁם פִּתַּח), דָּגֵשׁ חִזַּק בְּמ"ם וְהַטַּעַם בְּתִ"ו

כג כט וְרִבָּה: הַטַּעַם בְּבִ"ת, מִלְרַע

כג לב וְלֹאֲלֵהִיָּהֶם: אֵין לְהַשְׁמִיעַ אֶת הַאֲלֹף, לִקְרָא 'וְלֵלֵהִיָּהֶם'

כד י וְכַעֲצֵם: הַכֿ"ף בְּשׁוּוֹא נַח

כד יב וְהִיָּה-שֵׁם: הַה"א בְּשׁוּוֹא נַח

הַפִּטְרַת שְׁקִלִים

מִלְכִּים ב יב:

ב צִבְיָה: הַבִּ"ת בְּשׁוּוֹא נַח וְהִי"ד בְּקִמְץ⁵

ה כֶּסֶף נִפְשׁוֹת: מִרְכָּא טִיפְחָא. אֲשֶׁר-יֹבָא: בְּמִקָּף וְלֹא בְּקִדְמָא

י אֲרֹן אֲחָד: הַאֲלֹף בְּחֻטֵּף פִּתַּח⁶. וְנִתְּנֹו-שְׁמָה: גְּעִיָּה בְּנוֹ"ן הַרְאִשׁוֹנָה

יב הַמִּתְכֵּן: הַמ"ם בְּשׁוּוֹא נֶעַ וְלֹא בְּחֻטֵּף⁷

יג לְחִזֵּק אֶת-בֵּידֵק בֵּית-הָ': טַפְחָא בְּתִיבָה לְחִזֵּק. לְחִזְקָה: הַחִ"ת בְּקִמְץ קֶטֶן וְאֵין מִפִּיק בַּה"א

יד יַעֲשֶׂה: הַעֲמָדָה קֶלָה בִּי"ד מִפְּנֵי הַגְּעִיָּה שֵׁם

רֵאשׁוֹן שֶׁל תְּרוּמָה:

כה ג זָהָב וְכֶסֶף: יֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל הַפְּרִדַּת הַתִּיבּוֹת וְכֵן בְּהַמְשָׁךְ פִּס' ה: אֵילָם | מְאָדְמִים וְעֶרְת |

תַּחֲשִׁים

כה ה מְאָדְמִים: הַאֲלֹף בְּקִמְץ חֲטוּף

כה ח וַעֲשׂוּ לִי: טַעַם מִרְכָּא נִסּוּג אַחֲזֹר לְעִ"ן

⁵ יֵשׁ מִשְׁתַּבְּשִׁים בְּשֵׁם זֶה לִקְרֹא צִבְיָה.

⁶ וְכֵן בְּפִסּוּק הַמִּקְבִּיל בְּדַבְרֵי הַיָּמִים ב כד ח

⁷ הַחֻטֵּף בְּמ"ם בְּכַתֵּר אֶרֶם צוּבָא אֵינוֹ מוֹתִיר סַפֵּק שִׁישׁ לִקְרֹא בְּשׁוּוֹא נֶעַ.

כה י וְאָמַר: אֵלֶּיךָ פְּתוּחָהּ וּדְגַשׁ חֶזֶק בְּמִ"ם לְהַבְדִּילָהּ מִשְׁפַּחַה עֵבְרִית

כה יב וַיִּצְקֶתָ לָאֵל: טַעַם מוֹנַח נִסּוּג אַחֹר לְצַד"י וּדְגַשׁ חֶזֶק בְּלִמ"ד

כה יד עַל צִלְעַת הָאָרֶץ: טַפְחָא בְּתִיבָה עַל

כה טז אֲשֶׁר אֶתֶּן אֱלֹהִים: אֵין לִסִּימ אֲשֶׁר - אֶתֶּן אֱלֹהִים

כא יח ד"ר משה רענן 'פרשה וטבעה' שבת בשבתו משפטים עו
"וְכִי יִרְיֶבֶן אֲנָשִׁים וְהָפָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב"
כלי הרג

בפסוק שבו פתחנו משמשת האבן וכך גם בתיאור העונש הנגזר על
חטאים מסוימים כדוגמת מעביר בנו למוֹלֵךְ: "וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמְרוּ אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִן הָגֵר הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לְמִלֵּךְ מוֹת יוֹמֶת עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בְּאֶבֶן"
(ויקרא כ.ב.).

אבן שימשה את דוד בקרב מול גלית: "וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת יָדוֹ אֶל הַכְּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן
וַיִּקְלַע וַיַּךְ אֶת הַפִּלִּשְׁתִּי אֶל מַצְחוֹ וְתַטְבַּע הָאֶבֶן בְּמַצְחוֹ וַיַּפֵּל עַל פְּנֵיו אֶרְצָה" (שמואל א.יז.מט.).
שימושים מגוונים

השימוש כנשק איננו השימוש העיקרי באבן ובדרך כלל היא מוזכרת בהקשרים
של בנייה למטרות שונות כמו מגורים ופולחן (מצבה ומזבח) או להתקנת הפצים
שונים. על אבן לבניין אנו קוראים בבראשית (יא.ג.): "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הֵבָה
גִּלְבָּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָּה וְתָחִי לָהֶם הַלְבָּנָה לְאֶבֶן וְהַחֲמֵר הִיָּה לָהֶם לְחֵמֶר" וכמצבה
(כח.יח.): "וַיִּשְׁכֶּם יַעֲקֹב בְּבֶקֶר וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מְרֹאשֹׁתָיו וַיִּשֶׁם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיַּעַק שָׁמֶן
עַל רֹאשָׁהּ".

התורה נחקקה על לוחות אבן: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִנֵּה שָׁם וְאֶתְּנָה לָךְ
אֶת לְחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם" (שמות כד.יב.). פי הבאר כוסה
באבן גדולה: "וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאֵר בְּשָׂדֶה וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן ... וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי
הַבָּאֵר" (בראשית כט.ב.). במלחמת עמלק נאמר: "וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִּים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשְׁלֹחוּ
תַּחֲתָיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹזֵר תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אַחָד" (שמות יז.יב.). אבנים שימשו
כמשקולות: "לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסָּךְ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדֹלָה וְקִטְנָה" (דברים כה.יג.).

בעלי חיים

בניגוד לשימוש הנפוץ והמגוון שעושה האדם באבן הרי שבעולם בעלי החיים
תופעה זו נדירה ובשורות הבאות אתאר כמה דוגמאות שלה.
חוקרת השימפנזים גודול תיארה זריקה מכוונת של אבנים ומקלות על אויבים.
לוטרת הים ממשפחת הסמוריים משתמשת באבנים על מנת לפצח את הצדפות
שמהן היא ניזונה. לאחר ממיני עופות המים הנקרא "אגמיה מקרינה" מדרום
אמריקה קן ענק הבנוי כערימה של אבנים המוטלות למים רדודים באגם (ראו
תמונה). האבנים שמשקל כל אחת עשוי להגיע ל-450 גרם נאספות בעזרת
המקור על ידי בני הזוג. לערימת האבנים צורת חרוט בגובה 0.6 מ' שעוטחו
בבסיסו מגיע ל-4 מ"ר ו-1 מ"ר בחלק העליון. משקל סך כל האבנים עשוי להגיע
ל-1.5 טון. לאחר השלמת המבנה, מכוסה המשטח העליון בשטיח של צמחי מים.

כשירות גנטית

הציפור המדברית שחור זנב מרפדת את המבוא לקינה וסביבתו באבנים קטנות.
הסיבה לריצוף מוזר זה, שככל הנראה איננו פונקציונאלי, היה יעד למחקר ואחת

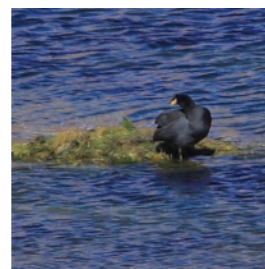
ההשערות היא שמדובר בהתנהגות טקסית שנועדה "להרשים" את הנקבה. יכולתו של הזכר לשאת אבנים כבדות יחסית לקן מעידה על כשירותו הגנטית.

כלי אבן בשימוש הקופים

אחד מהשליבים המוקדמים בתולדות האנושות נקרא "תקופת האבן". שלב פרהיסטורי זה קרוי כך מכיוון שהשרידים הנפוצים ביותר שנותרו מתרבות האדם בתקופה זו הם כלי אבן, סלעים הניתנים לסיתות, בעיקר צור לסוגיו, בזלת וגיר. חומרי גלם אלה עוצבו לשימוש ככלי עבודה, חיתוך ועיבוד וככלי נשק. למרבה ההפתעה גילו ארכיאולוגים שמיני קופים מסוימים הגיעו אף הם ל"תקופת אבן" משלהם.

קוף מקק מפצח צדפה
צילם: Mark MacEwen

אגמיה מקרינה על קינה
צילם: Hector Bottai

בעת האחרונה מתפתח ענף מחקר הנקרא "ארכיאולוגית קופים". בחפירות שנעשו ביערות הגשם של מערב אפריקה, ביערות ברזיל ובחופי תאילנד נחשפו "כלי אבן" גסים שלמרבה הפלא היו של מיני קופים כשימפנזים, קופי מקק וקפוצ'ונים. משמעות התגלית היא שהאדם איננו היחיד המשאיר עדויות לתרבות קדומה הניתנת לבחינה בעזרת הארכיאולוגיה. קבוצות רבות של בעלי חיים משתמשות בכלים, אלא שבדרך כלל מדובר בכלים העשויים מחומרים מתכלים כעלים או זרדים. המקק ארוך הזנב למשל יוצא דופן בכך שהוא משתמש בכלי אבן על מנת לפצח אגוזים, צדפות, חלזונות וסרטנים (ראו תמונה). בהתנהגות זו הפך המקק לאחד מהמינים הנדירים שעקבו אחר האדם ל"תקופת האבן". במחקר שנעשה במקום התגלו "כלי אבן" שיוחסו לקופי המקק על פי אופן הבלייה שלהם. תיארוך גיל הכלים התבצע בעזרת העשוואה לגיל הצדפות (שנקבע בעזרת האיזוטופ פחמן 14) שנמצאו באותה שכבה. תוצאות המחקר הראשוני הצביעו על כך שתחילת השימוש בכלי האבן במקום היה לפני 65 שנה אך החוקרים מקווים שחפירה לעומק רב יותר תאפשר לחשוף את מקורות השימוש באבנים. מחקר דומה שנעשה בשימפנזים מצא שתחילת "תקופת האבן" שלהם הייתה לפני 4,000 שנה. החוקרים מקווים גם למצוא מהם הגורמים הסביבתיים שהניעו את התחלת השימוש ב"כלי אבן" באוכלוסיות הקופים.

לתגובות ורישום לקבלת מאמרי צמחים ובעלי חיים על פי סדר הדף היומי:

raananmoshe1@gmail.com

ממשיכים ללכת בעקבות ר"מ ברויאר וקביעתו את נוסח המקרא עבור 'דעת מקרא'.

כא ב ובשכַּעַת: לד. ובשכַּעַת: ש. ובשכַּעַת: ש. הטעמת ש אינה נראית אפשרית.

נוסח לנינגרד וונציה הוא גם נוסח כתר ארם צובה בעדות מאורות נתן:

ובשכַּעַת פ"ק [= פשטא-קטון, בלשוננו מתיגה זקף] כ

מנחת שי: (ר"מ ברויאר לא הזכיר): **ובשבֿעַת**: השייך דגושה וזבֿי"ת בלא קדמא בס"ס.
[ובשבֿעַת].

כא ד **יְתֹרְלוֹ: לשש, מ"ש. יתן: ד** המקף מקצר לסגול, כאן ונציה אינו מקצר.
מנחת שי: **יתן-לו**: התייז בסגול וזי"ד בלא מאריך בספרי כ"י מדוייקים וגם בדפוס ישן.
[יתן-לו].

וילדה-לו: לששד, מ"ש? וילדה-לו: מ"ש? המנחת שי מסופק אם להדגיש.
עדות קמחי על נוסח כתר ארם צובה:⁸ **ביכ בלי דגוש בלמד**
מנחת שי: **וילדה-לו**: במקצת ספרים הלמ"ד <של מלת לו> בדגש. *והמכלול הביאו בכלל
חרפים. [וילדה-לו].

כא ח **בבגדו-בה: לשש, מ"ש. בבגדו: ד** ראינו כבר שונציה קורא געיא כמרכא
ולהיפך. מנחת שי: **בבגדו-בה**: במקף, ולא במירכא לדלי"ת. [בבגדו-בה].

כא ט **ייעדנה: לשד. ייעדנה: ש** אולי בא הדגש בששון להתריע מפני קריאת איעדנה.
עדות קמחי: **קמחי: בלי"מ. כן** הערת פרופ' יוסי עופר על הדגש התמוה בששון:
וכנראה נוסף בטעות בידי מי שעבר על הכתב לחיזוק.

כא יא **שלש-: לשש, מ"ש. שלש-: ד** החטף בונציה אינו מפתיע. הוא בא להורות על
קמץ חטוף (קטן), וככל הנראה מצא כן במקורות שלפניו.
מנחת שי: **שלש-אלה: הלמ"ד בקמץ, והוא חטוף. [ואס-שלש-אלה]**.
מי שלא ראה את דפ' ונציה ידמה שהמנחת-שי בא להוציא מניקוד חולם.
ואס-שלש-אלה: שד. ואס-שלש-: ל אין כל נפקא מינה. השאלה איפה לשים את המתיגה.

כא **יעשה: לשש. יעשה: ד** השמטת סימן חטף בונציה, יתכן שזו שיטה ולא טעות דפוס.

כא טז **וגנב: לשד. וגנב: ש**

כא יח **והכה-איש: לשש. והכה: מ"ש?**
מנחת שי: **והכה-איש**: במקצת ספרים אשכנזים מאריך בה"א **והכה-איש**⁵⁴ [והכה-איש].

כא לג **ונפל-שמה שור: לש, מ"ש. שור: ד** היבוא כאן דגש אתי מרחיק?
מנחת שי: **ונפל שמה שור**: שייך שור דגושה בס"ס. [שור].

⁸ יהושוע קמחי נשלח ע"י ר' שכנא ילין לארם צובה לבדוק את נוסח הכתר. פרופ' יוסף עופר העתיק מרשימותיו
והוסיף הערות. כאן יובאו מדבריו.

^a והמכלול: עט ע"ב.

⁵⁴ נוסח מ"ש הוא ללא געיה, שחרי ציין אותה רק בנוסח ספרים אשכנזים ולא בדיבורי-המתחיל.

לפי כללי אתי מרחיק צפוי כאן דגש, אבל כיון שיש הרבה חריגים, אין זה מפתיע אותנו אם הדגש איננו.

כא לז וארבע-צאן: לשש, מ"ש. וארבע: ד בונציה וארבע נמלטה מן ההקפה.
מנחת שי: **וארבע-צאן**: מקף באמצע, ולא מירכא בב"ת. [וארבע-צאן].

כב ג אס-המצא: לש, הס. אס: ש ההכרעה שיש געיא.

כב טו ימהרנה לו: לשש, מ"ש. לו: ד שוב משמיט ונציה דגש אתי מרחיק.
מנחת שי: **ימהרנה לו**: חלמ"ד בדגש. [לו].

כב כא לא תענון: ששור. לא: ל מצינו 'לא' בדגש שאינו לפי הכללים.

כב כב תענה: לששור, מ"ש. תענה: או"ת, מ"ג"ד בר' לא נ
מאורות נתן עדות על נוסח כא"צ: ענה תענה צרי וסגול כן ומסר עליהם "לב"
מנחת שי: **תענה**: בכל הספרי' הנו"ן בסגול, ובעל א"ת כתב שהוא בצירי ע"פ מסורות
שמצא. ועיין מ"ש סוף פ' ויצא.⁵⁶ [תענה].
מנחת שי סוף ויצא: **תענה**: בכל ספרי' מדויק' כ"י, הנו"ן בסגול, וכן **תענה** אתו (פ'
משפטים). ובעל **א"ת** הביא מסור' חלוקות, והאריך כאן ובפ' משפטים, ופסח על שתי
הסעיפים. סוף דבר נתיישב למסורת אחת שאומרת תענה ב' א' סגול וא' צירי, אס תענה
את בנתי בסגול, אס **ענה** תענה בצירי. ואולם בספר דקדוק כ"י ישן מצאתי כתוב כלשון
הזה, כל מקום בכפל לשון, כמו **ענה תענה**, וכן **ענה תענה**, וכן **ענה תענה**, וכיוצא בהן,
הראשון קמץ, והשני פתח. [תענה].

אור תורה: **תענה הכון כנרי למסור עליו כ' א' סגול וא' צירי ולא מסיימי ומני מסרה אחריתי תסתיים**
דהאי כנרי דאמריכון במסרה לו מלין מיוחדין קמץ אס ענה תענה וכו' ומדהאי כנרי ס"מ אס תענה אס
כנתי כסגול ומיהו בכל הספרים שניהם בסגול והכין מה שבכתי ואני כמעט כסיו רגלי מבכרא וז
לפי שמנתי כספ' מונה שאל כנ' מקומות לו מלין מיוחדין כרי אס ענה כנ' ואחר כך כתישכתי בה וראיתי
שמסוכס' היא עיין לעיל סוף פרש' ונא' בפרשת ויצא האריך יותר: תענה

הכין כסגול ומסור עליו כ' א' סגול וא' צירי ולא מסיימי ומני מסרה אחריתי תסתיי' דדין כסגול דאמריכון
במסרה לו מלין מיוחדין קמץ אס ענה תענה וכו' כדאיתא במסרה רכתא כערך קמץ ומדהאי כנרי
ס"מ דהאי כסגול וכספרא דוקנא אשכחא בתלת דוכתי דאס' לו מלין מיוחדין קמץ וקדמא דכלהא
בין של אס ענה ולא בין של תענה ולכאורה מסתברא לאכרושי הכי כיון דבכלהו ספרי אשכחא בין
דמענה כסגול בין הכא בין תענה דמשפטים ואוף מסרה דעפוסא כערך קמץ הכי משמע מיהו כי

⁵⁶ מ"ש: מ"ש בר' לא נ (יתענה').

⁵⁶ מן הדברים שהביא גורצ' כאן ובבראשית עולה שנוסחו כאן הוא בסגול.

^ס תענה אתו: שמי' כב כב.

^{סא} א"ת: על אתר ובשמי' כב כב.

^{סב} ענה תענה: שמי' כב כב.

^{סג} ענה לא ינקה: שמי' לד ז ועוד.

^{סד} ענה תנקה: דב' יג טז.

מעיינת בה תשכח דשבושא הוא דאיכא למידק כהאי משרה היכי קחשיב ט' מלין מיחדין קמץ ותו לא
והא מלין מיחדין קמץ כפיטי טוכא כגון ורפא ירפא לפלא כדרי שטה מעליו דדכ כקרב אויבך עדכ
כא גאון ונו' ודכותסון סניאין בקריאה וא"כ מ"ט הכי ט' דחשיב מאחריכי דלא חשיב לא ודאי קושטא
דמלפא דלא חשיב במשרה אלא מלין דהוה חוי למיחוי כסגול ואשתכח למהוי כגרי והיכיו דלא חשיב
להכח מלך אחריכי דמיחדין כגרי משום דהכח דייכסו חכי כגרי ולא אשתכח והשתא דאיתת להכי
ממילא שמעת מיכה דההיא משרה דחשיב כדדי ט' מלין מיחדין קמץ כון של ענה משכשתא היא דהא
ענה דייכסו כגרי אלא ודאי כי אתמר במשרה דקדמאה דכלהו ט' מלין דמיחדין כרי אס ענה תענה
אכון של תענה אתמר כדאשכחא כספרא אחריכא דוקנא בתרי דוכתי ואוף בארבע דוכתי אחריכין
אשכחא תענה כ' א' סגול וא' כרי והכי תרתי מסוראתא מסייען אהדדי חילכך ההיא משרה דחשיב כון
של ענה הויה לה חדא לגבי תרתי ולא כלו' היא אפי' אי לא הוה בה פירכ' וכ"ש דהא אובחא דמשכשת
היא וואר שכתבתי כל זה מנאיתי משרה מדויקת שאומרת כן כהדיא תענה כ' א' סגול וא' כרי אס
תענה את כנתי כסגול אס ענה תענה כגרי ע"כ וסימניך כדי שלא תטעה מנא מין אס מיכיו פירוש
תענה דוונא דסמיך ליש מלת את שהיא כסגול נס הוא כסגול תענה דמשפטים דסמיך למלת ענה
שהיא כגרי נס הוא כגרי. המנחת שי סיכם את דברי האור תורה. המסורה של ונציה בסוף
ויצא הטענה אותו. במסורה ההיא כתוב שבמקום אחד בצירי ובשני בסגול. אבל לא מוכח
מהמסורה היכן הצירי, הוא מוכיח אחרי פלפול במסורה אחרת שמחשיבה 15 קמצים (וקמץ
הוא גם צירי בלשון הקדמונים), ואחרי פלפול בדברי המסורה ההיא כי בעצם יש רבים בצירי,
ועל כרחק כוונת המסורה למקומות שיש מקום לנקדם בסגול. בכל אופן אין ספק שהיה זונח
את כל הפלפול לו ידע את הנוסח של כתר ארם-צובה. ותו לא מידי.

כב כח תתן-לי: ששד. תתן-לי: ל שוב דגש תמוה בלנינגרד. אבל יש לציין שתתן-לי או
תתן-לו מופיע בלנינגרד בכמה מקומות בדגש בלמ"ד. כלומר זו שיטה שלו.

כג יב כן-אמתך: לשש, ב"א. כן: ב"נ לפי בן נתפלי געיא עם מקף.

כג טו יצאת ממצרים: לשש. יצאת¹⁹: ד הערה 19
בגלוי ד מובאת הטעמה אחרת: כ"כ יצאת ממצרים. וד ביקש להטעים את 'כ"בו' בטפחא – כדן – ולפיכך הפך את סדרם של
הטעמים, הקודמים כאן לאתנחתא: כ"בו יצאת ממצרים.

כג כב שמוע: ששד, מ"ש, מ"ג-ל דב' יא יג. שמע: ל. מ"ק-ל²⁰ הערה 20
ל ומ"ק-ל החליפו כאן את שני המקומות, שכתוב בהם שמוע, שמוע בפרשת משפטים: כב כב; כג כב.

מנחת שי: כי אם שמוע: בהעתק הללי שמוע, ירושי' שמע, עכ"ל. ובכל הספרי' מל' כי לא
נמנה זה בכלל החסרים, וסי' נמס' ב"מ"ג פ' זו, על פסוק שמע אשמע צעקתו, לא^ל וכמ"ש בפ'
יתרו גבי פסוק ועתה אם שמוע. [שמוע].

כג כג האמרי: לשד. האמרי: ש אם ששון מתכוון להטעים מלעיל, הרי איננו מובן.

^ל במ"ג: מ"ג – ד שמו' כב כב.
^{לא} וכמ"ש: מ"ש שמו' יט ה ('ועתה אם שמוע').

כג כו לא תהיה: לשש, מ"ש. לא־תהיה: ד כאן ונציה הוסף מקף וגם שם מרכא בתבת התביר, אע"פ שבכל מקום ונציה שם געיא בתבת התביר. מנחת שי: לא תהיה: בלא מקף באמצע. [לא].

כג כט-ל אגֶרְשֶׁנו: לשד, מ"ש. אגֶרְשֶׁנו: ש מאורות נתן: אגֶרְשֶׁנו ח"פ כן [תרויהון] כתר ארם צובה מרבה בחטפים בלא-גרוניות יחסית לכ"י אחרים. מנחת שי: אגֶרְשֶׁנו: חרי"ש בשוא לבדו. [אגֶרְשֶׁנו]. ר"מ ברויאר משתדל למעט בחטפים בלא-גרוניות.

כד יא וַיִּחְזוּ: לשש, ב"נ. וַיִּחְזוּ: ב"א כאן הכריע כבן-נפתלי. גם בונציה אין געיא בוי"ו, אבל יש געיא בוי"ד כמנהג לפני חטף. וַיִּחְזוּ

כד יב וְהָיָה: לששד. וְהָיָה: מ"ש

מנחת שי: וְהָיָה⁶³ שם: בספרי" כ"י מדוייק" פ"א הפועל בשוא וסגול, וכן כתב לא־רד"ק במכלול (דף קנ"ג). וזה שלא כדברי רב פעלים שכתבו בשוא לבדו כמו וְהָיָה נכון לבקר (דכי תשא). [וְהָיָה-שם].

כפי הנראה כתבי היד של המ"ש וגם של הרד"ק אינם כה מדויקים. מלה זו נמצאת במקומות הבאים ובכולם היא מנוקדת וְהָיָה.

1. בראשית יב ב וַאֲעֻשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאַגְדִּלְךָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה:
2. בראשית יז פסוק א אֲנִי־אֶל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָמִיד:
3. שמות כד פסוק יב וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הִהָרָה וְהִנֵּחַ־שָׁם
4. שמות לד ב וְהָיָה נֶכֶן לְבָקָר וְעֲלִיתָ בְּבָקָר אֶל־הָר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:
5. שופטים פרק יז פסוק י וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִיִּכָּה שָׁבָה עִמָּדֵי וְהָיָה־לָּא לְאָב וּלְכַהֵן
6. שופטים יח יט וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַחֲרֹשׁ שִׁים־יָדָךְ עַל־פִּידְךָ וְלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה־לָּנוּ לְאָב וּלְכַהֵן

הפטרת משפטים-שקלים

עוברים עתה להפטרת שקלים כאן אין לנו מנחת שי מהדורת בצר ז"ל.

מלכים ב יא יז הִי יִבִּין הַמֶּלֶךְ: אלק. יִבִּין הַמֶּלֶךְ: ד הטעמת ונציה אינה נראית אפשרית.

יא יח פקדת: אקד, מ"ג-א, מ"ק-ל יר נביא. פקדות ל בלנינגרד וי"ו אחרי הקו"ף בניגוד למסורה הקטנה שלו עצמו.

⁶³ נורצי טעה כאן וניקד את יו"ד 'והיה' בסגול. גם בגוף ההערה הנדונה חזר על הטעות הזו וניקד בסגול את חז"ל של 'והיה נכון לבקר'.
⁶⁴ לא־רד"ק: מכלול, קיב ע"ב.
⁶⁵ רב פעלים: שער הפעלים, החלק השני, 166 ע"א.
⁶⁶ וְהָיָה נכון לבקר: שמו' לד ב.

יב ה הקדשים: אלקד, מ"ש? הקדשים: מ"ש?

מנחת שי: כל כסף הקדשים - במקצת מדוייקים הקו"ף בחטף קמץ וגם לספרים שהיא בקמץ לבד קריאתה בחטף קמץ כמ"ש בסוף פרשת תצוה:

יב יב המתכן: לד. המתכן¹⁹: אק ר"מ ברויאר חוזר על שיטתו להעדיף שווא ולא חטף בלא-גרוניות. מ"ש בר' יב ג: ואני בתומי אלך בדרך הספרים שהם כולם בשוא לבד והמדקדק לקרותן כהוגן חבוא עליו ברכה. הפקדים אקד. הפקדים: ל? יש כאן כתיב וקרי הכתיב הוא הפקדים והקרי המפקדים.

לנינגרד: המפקדים; כתר ארם צובה: הפקדים; כשיש כתיב וקרי נהוג לנקד את הכתיב בניקוד הקרי ולשים את הקרי בגליון ללא ניקוד. לנינגרד לא שכח גם את הדגש הנחוצ במ"ם. אינני יודע למה ציין ר"מ ברויאר ז"ל סימן שאלה על לנינגרד. הדגש נראה די ברור.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ©